

провідних країн Західної Європи. Також негативною тенденцією того часу визначається відсутність на території українських земель жодного вищого спеціального фармацевтичного навчального закладу, а провізорські курси, які готували аптечних працівників, існували тільки при медичних факультетах Харківського, Київського та Новоросійського університетів. Відчуваючи брак фармацевтичних кадрів, уряд Російської імперії змушений був вживати певних заходів щодо збільшення підготовки фармацевтів та регламентації їхньої професійної діяльності. У XIX – на початку XX ст. Харківський університет відігравав роль головного освітнього та наукового центру з підготовки фармацевтичних кадрів Наддніпрянської України.

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ ЛІКІВ У ЧАСИ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ТА РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ

Немченко А.С., Лебедь С.О.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна
economica@ukr.net

Незаконний обіг фальсифікованих (підроблених) лікарських засобів (ЛЗ) є актуальною соціально-економічною проблемою. Особи, що займаються фальсифікацією ліків діють поза законом і не піклуються про безпеку пацієнтів. Підробка ЛЗ була оприлюднена, як проблема ще у період кінця XV століття. Початок розвитку фармації та відокремлення медичних професій від загальних спеціальностей поставило проблему контролю якості ЛЗ.

Саме тому нами був проведений історичний аналіз боротьби з фальсифікованими ЛЗ у період часів Російської імперії та Радянського союзу.

З 1701 по 1884 роки відкриття нової аптеки було майже неможливим у зв'язку з тим, що потрібна була згода власників наявних аптек. Аптеки, що існували, обслуговували прошарок населення до якого відносились, члени царської родини, бояри, купці, тощо.

Більшість аптек вдавалась до підпільної торгівлі та виготовлення лікарських настоянок в домашніх умовах. Населення, що мало низький соціальний статус, лікувалось «бабусиними» травами та змовами. Це призвело до розвитку зілейних лавок, робітники яких продавали ЛЗ, та як наслідок або ж отруювали населення неякісними ЛЗ, або наносили шкоду здоров'ю через неправильне їх використання.

Окремої уваги потребує діяльність Аптекарської палати (XVI століття), яка пізніше була перейменована в Аптекарський приказ. Спочатку приказ займався питаннями лікування царської сім'ї, а потім став центральним органом керівництва медичною справою у Московії, а в подальшому – Російській імперії.

У таблиці приведені вагомі події, що характеризували розвиток фармації, зокрема аптечної справи у часи Російської імперії.

Таблиця

Розвиток аптек та аптечної справи у часи Російської імперії

Дата	Подія
1581 рік	Організований Аптекарський приказ та була відкрита перша «царська» аптека в Москві британським аптекарем Джоном Френчем
1672 рік	Відкрита друга аптека («нова»), але ця аптека обслуговувала лише наближених до царя осіб та військових
1682 рік	Відкрита 3 аптека при першому цивільному госпіталі в Москві
Кінець XVII ст.	Створена єдина казенна аптека яка постачала ЛЗ по всьому Сибіру
1701 рік	Відкриття в Москві 8 приватних (вільних) аптек і закриття зілейних лавок
1721 рік	Указ про створення вільних (приватних) аптек у Санкт-Петербурзі, у губерніях і провінціях
1736 рік	Відкриття польових аптек в Астрахані, Оренбурзі та Ризі
1741 рік	Відкриття аптеки у Выборзі
1774 рік	Відкриття першої аптеки у Іркутську

Ключовою функцією Аптекарського приказу було забезпечення медичної і лікарської допомоги армії. У 1707 році Аптекарський приказ був перейменований у Аптекарську канцелярію, на чолі якої був поставлений лікар. В подальшому Аптекарську канцелярію перейменували в Медичну колегію. Колегією була видана інструкція щодо контролю діяльності аптек. У 1763 році було прийнято рішення про ревізію приватних аптек й запровадження аптекарської такси.

У XVIII столітті система медицини й фармації потребувала розвитку та реформування. Так, були відкриті спеціалізовані школи для підготовки медичних та фармацевтичних фахівців. Вагомим кроком у ті часи було відкриття вільних аптек для продажу ЛЗ населенню та встановлення монополії на відкриття аптек. Це також призвело до поширення фальсифікованих ЛЗ. Збільшення кількості аптек різного профілю (військових, польових, гарнізонних, та ін.) привело до необхідності встановлення деяких правил, що регламентують їх роботу.

Найчастіше за все фальсифікатами були у ті часи високовартісні ЛЗ, наприклад порошок кориці. Для настоянки відходи повторно висушувалися й перемішувалися зі свіжою сировиною, суміш відпускалась хворому за ту ж ціну, як вперше вироблені ліки. З появою на фармацевтичному ринку галенових лабораторій і фармацевтичних фабрик виник ще один напрям у фальсифікації – підробка фабричних ЛЗ (галенових препаратів).

Прийняття указів, датованих 1837, 1841, 1861 і 1866 роками щодо боротьби із фальсифікатами не дали необхідного результату, та у 1890 році було прийнято рішення збільшити покарання до 300 руб. (штраф) і до 3 місяців (арешт).

На початку XX століття знову піднімається питання про фальсифікацію. Професором В. Є. Таїровим на основі наукових матеріалів, надісланих іншими провідними вченими, було розроблено проект закону «Про фальсифікацію харчових продуктів», однак закон не був прийнятий.

Перша світова війна негативно вплинула на фармацевтичний ринок Росії, яка в особі Німеччини втратила основного постачальника ЛЗ. Одними з перших робіт, які підняли питання підробок були – «Хімічна частина товарознавства. Дослідження харчів та напоїв», (Ходнев О.І.), «Домашній визначник підробок поживних, смакових та інших речовин» (Альмедінген А. М.). Більшість ключових фактів з цих робіт використовується й до тепер.

У 1917 році почалося створення державної служби охорони здоров'я. 11 червня 1918 року було підписано Декрет про затвердження народного комісаріату охорони здоров'я, що став першим державним органом управління при радянській владі. Далі був підписаний Декрет щодо націоналізації аптечних закладів, що негативно вплинуло на розвиток фармації в цілому.

Період громадянської війни та післявоєнні часи відзначалися різким збільшенням виробництва та реалізації фальсифікованих товарів. В подальшому з метою оптимізації аптечної справи було створено Головне аптечне управління (ГАПУ) РСФСР та Російське аптечне об'єднання (РАПО), а вже у 1936 році було організоване Міністерство охорони здоров'я СРСР, у складі якого почала свою роботу аптечна інспекція. Однією з задач інспекції було координування та перевірка аптек, у тому числі на відповідність ліків та запобігання фальсифікату.

У зв'язку з тоталітарним режимом правління радянської влади достовірної статистичної інформації про фальсифікацію ЛЗ у той період майже не має. Однак, можна припустити, що підробки вже ж таки існували, але у меншій кількості на відміну від попереднього періоду часу. Це може бути пов'язано ще з жорсткими репресивними заходами (аж до розстрілу за «шкідництво»), в результаті значно скоротилися розміри фальсифікації аптечних товарів, що реалізувалися.

Результати проведеного історичного аналізу підтверджують, що проблема фальсифікації ЛЗ була гострою соціальною проблемою системи охорони здоров'я та фармації як у старі, так й в теперішні часи. Отже

актуальною є постійний розвиток високоефективних технологій щодо контролю якості ліків та боротьби з їх фальсифікацією.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ КАДРІВ У РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ ПРОТЯГОМ ХVІІІ-ХІХ СТ.: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Хіріна Г. О., Савченко А. О.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна
kilyasha@ukr.net, ay01031986@gmail.com

Сьогодні фармацевтична галузь активно розвивається та постійно удосконалюється відповідно до вимог та викликів сучасності. Досить актуальним є дослідження історичних витоків підготовки фармацевтів в Російській імперії, на яких й було засновано правила та вимоги підготовки фахівців даної галузі.

Метою дослідження є аналіз правил підготовки фахівців у фармацевтичній галузі в Російській імперії протягом ХVІІІ–ХІХ ст. та історичних подій, які впливали на розвиток даної галузі зазначеного періоду та відповідно підготовки фахівців-фармацевтів. **Методами** даного дослідження є метод історизму, об'єктивності, порівняльно-історичний та хронологічний.

Результати дослідження. Для фахівців фармацевтичні ступені в Російській імперії вперше були введені в 1838 р. «Правилами про іспити медичних, ветеринарних і фармацевтичних чиновників». Таких ступенів було три: аптекарський помічник, провізор і аптекар. У 1845 р. замість назви «аптекар» було введено вищий фармацевтичний ступінь — магістр фармації. Право присуджувати ці ступені було надано декільком університетам (насамперед Петербурзькому і Московському) й Військово-медичній академії.